

ma SZ-a (usp. prvi dodatak, str. 132—138).

Razlaganje se odlikuje preglednošću, jasnoćom i točnošću — kako je to i inače svojstveno stilu i tretiranju prof. Dude — tako da i slabobo upućeni u egzegezu biblijskih tekstova mogu bez dosade, s razumijevanjem i s korišću pratiti nit misli i shvatiti logičnost zaključaka.

J. Stambuk

DR BONAVENTURA DUDA OFM:

Iz Apokalipse, Zagreb 1966. (ciklostilom)

Za Apokalipsu je rekao sv. Jeronim da sadrži više misterija nego riječi i da je zapečaćena sa sedam pečata pa je skoro nemoguće razumjeti je.

U novije vrijeme dva naša zaslužna profesora Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu, najprije dr Maksimilijan Lah, dugogodišnji profesor Sv. pisma na istom Fakultetu, a onda njegov sadašnji nasljednik dr Bonaventura Duda — nastojali su približiti tu tajanstvenu knjigu svećenicima, a donekle i vjernicima. Iz njihova prikaza moći će se uvidjeti korist da se na njezinim izvorima napaja duh i traži utjeha u brojnim nevoljama sadašnjeg života.

Dr Lah je kroz tri godišta Bogosmotre (1964—66) pisao vrlo zapažene članke o dosadašnjim naporima da se uđe u misterij Apokalipse i ukratko je iznio glavna rješenja koja su o njemu dana, da se onda zaustavi na rješenju koje se zove eshatološko, a koje zastupa da Apokalipsa govori uglavnom o događajima koji se imaju odigrati u posljednja vremena Crkve na zemlji. To se razdoblje zove posljednjom sedmicom svijeta, ali nitko još nije mogao utvrditi koliko će zapravo trajati ni kada će nastupiti.

Učeni profesor dr Lah sazeo je sav materijal u što je mogao kraći prikaz, ali je ipak dao iscrpan pregled kako se čitava knjiga može promatrati s eshatološkog gledišta tako da čitatelj dobiva vrlo zadovoljavajući uvid u cijelo apokaliptičko gradivo i donekle nagađa ono što je nadahnuti pisac mogao reći svojom knjigom.

Dr Duda je sasvim drugog mišljenja. On drži s mnogima, naročito današnjim tumačiteljima da Apokalipsa obuhvaća sva vremena Crkve sve do sudnjeg dana i da ona ima svoju vrijednost za svaku epohu, za svako razdoblje njezine povijesti.

Nećemo ulaziti u potanju analizu pojedinih odlomaka Apokalipse kako ih on dieli i tumači, da ih konačno dovede u vezu s današnjom ili, bolje reći, s neprestanom stvarnošću Crkve u svijetu. To će čitatelj sam moći potražiti u njegovoj knjizi.

Dr Duda se ograničio samo na tri odsjeka Apokalipse: *Pisma sedmim Crkvama* (što najviše zanima nas svećenike, kao i sve radnike u vinogradu Gospodnjem), *Tajna nebeske žene*, *Zmaja i dviju Zvijeri* i, konačno, *Obracun* i vječna nagrada i kazna. Dok potanje obrađuje ova tri odlomka, on se dotaknuo i svega ostalog nadahnutog gradiva, i daje na taj način kratak, zgusnut uvid u čitavu Apokalipsu sa svojega gledišta. Sve se da svesti na sadašnji čas Crkve, pa i sam eshatološki odlomak, jer nam je nadahnuti motrilac to stavio pred oči da nas potakne na rad i strpljivo podnašanje, ukoliko nas zorno prikazivanje onoga što konačno čeka nas i sve ljude hrabri i daje nam snage da ustrajemo. Cilj je, dakle, Apokalipse eminentno praktičan i aktualan i najveća bi šteta bila kad bismo mi pustili da ona čami pod debelim slojem prašine i tako zanezarili ovu pomoć koju nam je Bog udijelio.

Obreka između prof. Laha i dra Dude? Ni naimanie! Ni prof. Lah ni dr Duda nisu ekskluzivisti. I dr Duda dopušta mogućnost da Apokalipsa kao cjelina može imati u vidu konačni zemaljski događaj na koncu svijeta, a ni prof. Lah ne isključuje da ona može imati vrijednost za svako razdoblje crkvene povijesti. Oni su nam ipak nastojali što bolje osvijetliti svaki svoje gledište, pa je dobro da pomnjivo proučimo jedan i drugi prikaz. Tako ćemo dobiti i jednu potpuniju sliku onoga što se krije u ovoj knjizi sa sedam pečata. To su ipak u egzegezi dva prevladavajuća tumačenja, a ovdje su iznesena s velikom stručnošću, znanjem i razboritošću.

Što bismo mogli reći o samom načinu prikazivanja dra Dude? Mnogo toga. No, ograničit ćemo se samo na nekoliko primjedaba. Vrlo je bogato razvijena egzegetska strana odlomaka koji su uzeti u obzir. Pisac je tu vješto iskoristio ono što je u tu svrhu nagomilano, da tako kažemo, u bezbroj vrlo sposobnih stranih stručnjaka. Čovjek čisto u živa kad vidi pojedini tekst tako bogato uspoređen s ostalim tekstovima iz cijeloga Sv. pisma, objašnjen podacima iz apokrifnih apokaliksa, doveden u vezu sa samim podacima iz mitologija raznih naroda. Reklo bi se, možda, da je to nepotrebno množenje šturih podataka, koji u stvari ništa ne kažu i ne prikazuju nikakvu jaču ili plodonosniju ideju, ili da je to ostentativno razmetanje erudicijom. No, jedino se na taj način može točno odrediti egzegetski smisao pojedinih riječi i izraza, koji se mnogo puta ne podudara sa značenjem što im se pridaje prema našim današnjim koncepcijama. To je težak i dosadan posao, ali neophodno nuždan ako hoćemo pravilno shvatiti jezik Novoga zavjeta i pravilno suditi što je Spasitelj ili koji drugi nadahnuti pisac htio reći. On se poslužio i podacima prof. Laha, koji zbog svojeg obuhvatnijeg, ali zato mnogo kraćeg prikaza nije mogao previše toga iznijeti. No, neka se vidi na pr. kako se poslužio njegovim podacima u određivanju egzegetskog pojma *Zvijeri koja izlazi iz mora*: dr Lah u Bogoslovskoj smotri 1 (1966) 57, a u dra Dude v. str. 71—74.

Spomenut ćemo još piščevo nastojanje da u Apokalipsi otkrije i vrlo vješto prikaže zasnosnim riječima, vrlo snažnim i zgodnim izrazima i nadarenom slikovitošću pojedine teološke istine. Vidi se da teži prema proučavanju teologije Sv. pisma, vrlo zahvalne grane studija riječi Božje. Mora se priznati da je dosta i njegov izraziti govornički dar koji se opaža u svemu prikazivanju. Za primjer ćemo navesti samo kako nastoji osvijetliti kristocentrizam Apokalipse, dakako s pove biblijskoga stajališta. Vidi se da mu ta istina nije tuđa, nego da mu je jako pri srcu i da je voli. A ljubav pomaže mnogo da se može naći ono što se traži. Inače, i naše je skromno mišljenje da Apokalipsa

vodi ka kristocentrizmu kao k svoje glavnome cilju: ona je u stvari otkrivenje Isusa Krista svemu svijetu, svim ljudima, koji svi u Kristu imaju naći svoj jedini mogući put k Bogu i tako doći do svog spasenja. I Apokalipsa želi ono što je tako žarko želio sv. Pavao, i za čim su isključivo išli svi evanđelisti, kao i svi ostali apostoli u svojim nadahnutim spisima: da Krist bude što bolje upoznat i što srdačnije primljen od ljudi na njihovu vječnu korist, jer »nema ni u jednom drugom spasenja niti drugog imena pod nebom danog ljudima u koje-mu bismo se mogli spasiti« (Dj 4,12).

Nije li dr Duda htio prikazati u pravo ovaj apokaliptički kristocentrizam kad je u svojoj knjizi nastojao prikazati svu njezinu srž u tri glavne točke: Krist u poruci crkva-ma, tj. Krist uz rad svoje Crkve; Krist sa svojom Crkvom u njezinoj borbi; Krist — vječni pobjednik.

Željeli bismo istaknuti još jednu stvar. Dr Duda nije se izravno bavio samim tekstom, on upućuje jednostavno na već postojeće prijevode u hrvatskom jeziku. No ipak nije propustio da i tu, prema egzegetskoj filologiji, ustanovi pravi smisao pojedinih riječi: npr. na str. 21. daje ispravni smisao riječi *ezesen* koja je tu sinonim za *uskrsnu*; na istoj stranici tumači što znači izraz *podzemlje — had — šeol*; na str. 92. sl. upućuje u značenje izraza *vječno Evandjelje*, a na str. 145. upuzorava da je umjesto *svršeno* je pravilnije prevesti *postade*, itd. Nije mu, dakle, tuđa ni ova grana biblijske znanosti, filologija!

Knjiga je prilično neugledna, ciklostilom umnožena, ne privlači odveć. No ipak savjetujemo čitatelju da ga to ne obeshrabri, pa da ne propusti okoristiti se vrlo upotrebljivim materijalom koji se u knjizi nalazi. Od pisca očekujemo da jednom opširnije prikaže ovdje izneseno i da prema istim smjernicama i ciljevima, u istom duhu, obuhvati cijelo gradivo Apokalipse, te da nam je onda štampano izda kako bi se ljudi mogli s ugodnošću poslužiti njegovim djelom za što bolje razumijevanje ove posljednje nadahnute knjige.

I. Štambuk